

ΣΠ. Δ. ΚΥΡΙΑΖΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΑΙ ΑΥΘΥΠΕΡΒΑΣΙΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΑΘΗΝΑΙ 1962

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΣΠ. Δ. ΚΥΡΙΑΖΟΠΟΥΛΟΥ - ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΑΙ ΑΥΘΥΠΕΡΒΑΣΙΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΣΠ. Δ. ΚΥΡΙΑΖΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΑΙ ΑΥΘΥΠΕΡΒΑΣΙΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΑΘΗΝΑΙ 1962

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

*Εἰς τὸ ἴδρυμα ἐπιστημονικῶν ὑποτροφιῶν
τοῦ Γερμανικοῦ κράτους «Alex. von Humboldt»
ἐὺγνωμόως*

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Μέρος Πρώτον

Τὸ Σὺ ὡς θρησκευτικὴ διάστασις

Κεφάλαιον Πρῶτον

Ἡ μαγεία

σ. 11—19

Εἰσαγωγή — Χαρακτηρισμὸς τῆς μαγικῆς διαθέσεως — Συνάφεια καὶ ἀντίθεσις μαγείας καὶ τεχνικῆς — Ἡ ὑποκειμενικὴ σχέσις ὡς ἀντικειμενικὸς συνειρημὸς — Ποῦ ἐστράφη ἡ μαγικὴ προτίμησις — Εἶναι ἡ μαγεία «τύψις συνειδήσεως» τῆς θρησκείας; — Εἰς τὸν τομέα ἀκτινοβολίας τῆς Ἐπιστήμης — Ἀπέναντι τῆς προσφερομένης ἐλευθερίας — Τὸ νομικὸν πνεῦμα τῆς Ἰουδαίας — Ὁ κόσμος τῆς θρησκευτικῆς παρανομίας — Πῶς ἀντιμετωπίζει ἡ μαγεία τὴν ἀνάγκην — Πρόσωπον καὶ μαγικὸν φρόνημα — Συμπερασματικὴ τοποθέτησις τῆς μαγείας.

Κεφάλαιον Δεύτερον

Ὁ μυστικισμὸς

σ. 20—31

Αἱ λογικαὶ προϋποθέσεις τῆς μυστικῆς ἄρσεως τῆς λογικῆς — «Γῆς παῖς εἰμι καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος» — Πρόληψις τοῦ θανάτου ὡς ὑπέρβασις τῆς θρησκείας — Ὁ μυστικισμὸς ὡς θρησκευτικὴ ἀναγέννησις — Διατὶ δὲν ἀπεδόθη εἰς τὸν μυστικισμὸν ἡ μομφὴ τῆς αἰρέσεως — Ἀντίθεσις μυστικισμοῦ καὶ θρησκευτικῆς πίστεως — Καταγωγή καὶ ἀποστολὴ τῆς μυστικῆς ἐλευθερίας — Θρησκευτικὸς καὶ ἠθικὸς χαρακτήρ τοῦ μυστικισμοῦ — Σὺ καὶ ἐλευθερία εἰς τὴν πίστιν — Σὺ καὶ ἀπελευθέρωσις εἰς τὸν μυστικισμὸν — Ἀντιδιαστολὴ μυστικισμοῦ καὶ μαγείας — Δικαίωσις διὰ τῆς αὐταπαρνήσεως εἰς τὴν ἐπιστήμην — Δευτέρα μορφὴ δριζοντίου μυστικισμοῦ: ἡ πολιτικὴ — Ἄνθρωπος καὶ Θεὸς κατὰ τὴν Γραφήν.

Κεφάλαιον τρίτον

Ἡ πίστις

σ. 32—46

Ἀντεπίγνωσις καὶ αὐθυπέρβασις, αἱ δυνατότητες τῆς πίστεως — Ἡ ἁμαρτία ὡς ἔλλειψις πίστεως εἰς τὴν ἐλευθερίαν — Ἐνώπιον τοῦ ἀπαραδιάστου — Πόθεν κατάγεται ἡ θρησκευτικὴ πρᾶξις — Διατὶ τὰ «ἔργα» τῆς πίστεως καὶ ἡ ἀφοσίωσις

σις εἰς τὸ Σὺ ἀλληλαιναιροῦνται — Δίκαιον καὶ ἀγίωσις — Ὑπερβάσις τῆς ἁμαρτίας, ὡς μετατροπῆς τοῦ Σὺ εἰς Ἀὐτὸ — Διὰ ποῖον λόγον δὲν ἐξαλείφεται ἡ υπερβαλλομένη ἁμαρτία; — Τὸ ἁμάρτημα τῆς ἀπελπισίας — Χάρις καὶ εὐχαριστία: μία ἀνυπερβλήτος δυσαναλογία — Τί θὰ ἐσήμαινεν ἡ δικαιολογία τῆς χάριτος — Αἴτημα καὶ ἀνεπάρκεια τῆς εὐχαριστίας — Ὅταν ὀδύνη καὶ χάρις συμπίπτουν — Ἀντιπαράθεσις εὐχαριστίας καὶ καθήκοντος — Σιγωμένη καὶ ὀμιλοῦσα εὐχαριστία — Ποῦ κατευθύνεται ἡ θρησκευτικὴ ἀνυπερβάσις — Ὁ προσευχόμενος λόγος ὡς μετουσίωσις τῆς εὐχαριστίας εἰς ἀγάπην.

Κεφάλαιον Τέταρτον

Ἡ ἀγάπη

σ. 47—60

Ἀποφατικοὶ χαρακτήρες τῆς ἀγάπης — Σὺ καὶ ἔρωσις — Ὑπερβατισμὸς τῆς ἐρωτικῆς συμπαρουσίας — Ὀντολογικὴ σημασία τῆς ἐρωτικῆς ὡς μυστικῆς ἀνταπαρνήσεως — Θρησκεία καὶ ἠθικὴ ἐναντι τοῦ ἐγὼ — Σχηματικὴ ἀντιπαραβολὴ τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς θρησκείας — Θρησκευτικὴ ἠθικὴ, μία ὁμολογία τῆς ἀπιστίας — Ἀμοιβαῖαι ἠθικαὶ καὶ θρησκευτικαὶ προθέσεις — Ἡθικὴ = ὁ Θεὸς δὲν ὑπάρχει — Ὁ λόγος τῆς ἠθικῆς προκαταλήψεως κατὰ τῆς θρησκείας — Περὶ τῆς προσφορᾶς τοῦ ἐγὼ εἰς τὸ Σὺ, θεωρουμένης ὡς θυσίας — Ἀωνυμία: ἡ κοινότης ἠθικῆς καὶ δικαίου — Τὰ ἀντίστροφα ποσὰ τῆς κατηγορικῆς προσταγῆς — Κέρδισε τὸ Σὺ χάριν τοῦ Σὺ — Τὸ νόημα τῆς μὴ θρησκευτικῆς πίστεως διὰ τὴν ἀγάπην — Πίστις καὶ ἀγάπη ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς θρησκείας — Ἀγάπη καὶ θάνατος — Ἡ διαλεκτικὴ τοῦ ἀγίου.

Μέρος Δεύτερον

Ἡ μεταφυσικὴ παρουσία τοῦ κατ' ἐξοχὴν

Κεφάλαιον Πρῶτον

Ὁ ἄνθρωπος

σ. 61—79

Τὸ ὄν τῆς ἀφοσιώσεως — Τὸ ὄν τῆς παρούσης ἀπουσίας — Σχέδιον ἐνὸς νοήματος τοῦ νοήματος — Τὰ αἰτήματα τῆς ἐλευθερίας — Ἐννοεῖται τὸ αἶτημα τοῦ ἀνθρώπου ὡς γενικὴ ἀντικειμενικὴ; — Ἄνθρωπος καὶ κατ' ἐξοχὴν — Λήθη καὶ παιδαγωγία τῆς ἐλευθερίας: ὁ χαρακτήρ καὶ ἡ ἀπαίτησις τοῦ παρόντος — Συνάντησις πρὸς τὸ ὑπερβάλλον — Ἐλευθερία καὶ οὐπω ὄν — Μέλλον καὶ ἀνεπανάληπτον — Ὁ χρόνος ὡς *distensio animi* — Ἀίσθητοποίησις τῆς συναφείας μεταξὺ συνειδήσεως τῆς ἐλευθερίας καὶ συνειδήσεως τοῦ χρόνου — Μέλλον καὶ παρελθὸν ὡς ἀξιολογικοὶ παράγοντες τοῦ παρόντος — Παρὸν καὶ ἄχρονον — Ἡ διάστασις τοῦ χρόνου ὡς λόγος τοῦ πνευματικοῦ πόνου — εἶναι ἡ σύγχρονος ἀνθρωπολογία ἀντίδρασις κατὰ τῶν ἰδεαλιστικῶν ὑπερβολῶν τοῦ προσφάτου παρελθόντος; — Πρὸς τῆς μεταφυσικῆς τῆς φυσικῆς ἐπιστήμης — Ποῦ ἀνήκει τὸ περὶ ἀνθρώπου ἐρώτημα — Τί ἐστὶν ἄνθρωπος; = πῶς οἰκοδομεῖται ὁ ἄνθρωπος; — Διατί δὲν ἐτέθη ὑπὸ τῆς κλασσικῆς φιλοσοφίας καὶ πῶς τίθεται σήμερον τὸ πρόβλημα τῆς ἐλευθερίας.

Κεφάλαιον Δεύτερον

Τὸ φιλοσοφεῖν

σ. 80 — 104

Διατί φιλοσοφοῦμεν; — Περὶ τῆς φιλοσοφικῆς φύσεως τοῦ περὶ φιλοσοφίας ἐρωτήματος — Ἐρωτῶν καὶ ἐρωτώμενον εἰς τὴν φιλοσοφίαν — Τὸ ἐπίρρημα «φιλοσοφικῶς» — Συνέπειαι τῆς περὶ τοῦ φιλοσοφεῖν ἐρωτήσεως — Κατὰ πόσον ὑπάρχει εἰς τὴν φιλοσοφίαν ἡ δυνατότης τῆς ἀπαντήσεως — Τίνος ἕνεκα ὁ λόγος φιλοσοφεῖ — Πότε καὶ διὰ ποῖον λόγον ἐκπλησσόμεθα — Ἀρχὴ τῆς φιλοσοφίας = ἡ ἐκπληξις = ἀναγγελία τοῦ ὑπερβάλλοντος — Ἀμφιβολία καὶ ἀμφισβήτησις — Ἡ ἀμφιβολία εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἀναμφιβόλου — Ἐὰν ἡ consolatio philosophiae εἶχε φιλοσοφικὸν νόημα — Ἐρώτησις καὶ ἀμφιβολία — Ὁ ἰδιότυπος χαρακτὴρ τῆς φιλοσοφικῆς ἐρωτήσεως ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἐρώτησιν εἰς τὴν ἐπιστήμην — Αἱ φιλοσοφικαὶ ἀπαντήσεις καὶ τὰ φιλοσοφικὰ συστήματα — Τὴν δικαιολογεῖ τὴν ἀξίωσιν ὑπεριστορικῆς παρουσίας τοῦ φιλοσοφοῦντος λόγου — Ἐρώτησις καὶ ὑπερβατικὴ κίνησις — Ἐξέτασις τῆς φιλοσοφικῆς ἀγνοίας ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐρώτησιν — Κατ' ἐξοχὴν καὶ ὑπερόριον — Τὸ «ἄπειρον» — Ἄντιδιαστολὴ ἀντιφάσεως καὶ παραδόξου — Ἐφ' ὅσον ἡ ἐτοιμότης τῆς αὐθυπερβάσεως καὶ ἡ δυνατότης τοῦ ὀρισμοῦ ἀπουσιάζουν — Οἱ τέσσαρες θεμελιώδεις τύποι τοῦ διαλόγου — Φιλοσοφικὴ ἐνοποίηση τοῦ διαλόγου — Διαλεγομένη καὶ μονολογοῦσα φιλοσοφία — Ὁ μῦθος καὶ ἡ ἑλληνικὴ του καταγωγὴ — «Πρωτόγονος μεταφυσικὴ» ἢ «ἐκπολιτισμένη μυθολογία»; — Μῦθος καὶ μεταφυσικὴ σκέψις — Ἡ διαλεκτικὴ διάθεσις τοῦ μύθου.

Κεφάλαιον Τρίτον

Ἡ ἀλήθεια

σ. 105—126

Εἰσαγωγικαὶ παρατηρήσεις περὶ τῆς σχέσεως ἐλευθερίας καὶ ἀληθείας — Διάκρισις τῆς γνώσεως ἐκ τῆς ἀληθείας ἐπὶ τῇ βάσει παραδείγματος — Οἱ termini technici «κατ' ἐξοχὴν» καὶ «ὑπερβάλλον» — Ἐγγύτερος χαρακτηρισμὸς τῆς ἀληθείας — Ἀντιπαράθεσις γνώσεως καὶ ἀληθείας ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κατ' ἴδιαν χαρακτήρων — Ἐλευθερία καὶ λόγος ὡς συναμφοτέρων — Τὸ τραγικὸν εἰς τὴν ζωὴν τῆς φιλοσοφικῆς ἐλευθερίας — *Τὶ διερμηνεύουν αἱ ἐρμηνεῖαι τοῦ θανάτου → Ταυτοπροσωπία ὑπὸ διπλοῦν προσωπειῶν → Ὁ θάνατος τοῦ Σὺ → Ὑποποίους ὄρους παρουσιάζεται ἡ πρόβλεψις «θὰ ἀποθάνω» — Θάνατος καὶ κατ' ἐξοχὴν — Αὐτοδημιουργία καὶ θάνατος — Ἐναντι τῆς φιλοσοφικῆς ἀληθείας — Duplex negatio affirmat — Εἰς τί ἀποβλέπει ἡ ἄρνησις — Ἡ ὑπερβατικὴ τάσις ὡς ἰσχύς τῆς ἀρνήσεως — Διαλεκτικὸς θάνατος καὶ ἀλήθεια — Ἀλήθεια = εἶσαι νεκρὸς = ὀφείλεις νὰ ζήσης — Πότε μᾶς ἀπειλεῖ εἰς τὴν φιλοσοφίαν ὁ θάνατος — Πρὸς τὸ Σὺ ἀπευθυνόμενος ἔρως — Πρὸς τὸ κατ' ἐξοχὴν ἀνατεινόμενος ἔρως — Διαλεκτικὸς ἔρως καὶ θάνατος — Διὰ ποῖον λόγον ἡ πλάνη δὲν εἶναι τὸ ἐναντίον τῆς ἀληθείας — Λόγος καὶ ἀλήθεια — Πλάνη καὶ αὐθυπερβάσις.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΤΟ ΣΥ ΩΣ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΙΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΜΑΓΕΙΑ

Εισαγωγή

Θρησκεία είναι ὁ χώρος τοῦ Σὺ. "Ὅσοι εἰσέρχονται εἰς τὸν χώρον αὐτόν, ἀντιστρέφουν τὴν ἐσωτερικὴν τάξιν τοῦ βιολογικοῦ κόσμου. Ἄντικρύζουν εἰς τὸν συναντώμενον τὸν σκοπὸν τῆς συναντήσεως. Δημιουργοῦν μίαν σχέσιν ἀφοσιούμενοι. Χαρίζονται ἐκ περισσεύματος ἐλευθερίας. "Ὅπου εἰς τὴν συνάντησιν προσφέρονται οἱ συναντῶντες εἰς τοὺς συναντωμένους, ἀνατέλλει ὁ ἀστερισμὸς τοῦ Σὺ.

Ἄναλόγως τῆς ἀντιλήψεως τοῦ Σὺ διαφέρουν αἱ θρησκευτικαὶ τάσεις. Ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀπλοϊκῆς αὐτοπεποιθήσεως συγχέει ἐντὸς τοῦ κλίματος θρησκευτικῆς πίστεως τὸ ψυχικὸν περιεχόμενον πρὸς τὴν ἀντικειμενικὴν του ἀπήχησιν. Ἰποχρεώνει τὸ Σὺ νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ βούλευμα τοῦ ἐγώ. Ἀντιλαμβάνεται τὴν θυσίαν ὡς ἐξασφάλισιν τοῦ ἐλπιζομένου. Ὁ ἄνθρωπος τοῦ ἀμέσου θρησκευτικοῦ βιώματος πραγματοποιεῖ μίαν ῥιζικὴν αὐταπάρησιν. Ἀναθέτει εἰς τὸ Σὺ τὸ ἔργον τῆς ἰδικῆς του ἀναρπαγῆς. Ἀντιλαμβάνεται τὴν θρησκείαν ὡς τρόπον θεώσεως. Ὁ ἄνθρωπος τῆς ὀργανωμένης θρησκευτικῆς ζωῆς βλέπει τὴν πρᾶξιν ὡς ἔκφρασιν ὑπακοῆς. Θεωρεῖ τὸ Σὺ ὡς ὑπερβατικὸν κριτὴν τῆς συμπεριφορᾶς. Ἀντιλαμβάνεται τὴν πίστιν ὡς ἐγγύησιν τῆς δικαιοσύνης.

"Ὅταν τὸ ἐγὼ δεσμεύῃ τὸ Σὺ, οὐσία τῆς θρησκείας εἶναι ἡ μαγεία. "Ὅταν ἐγὼ καὶ Σὺ συναιροῦνται, τὸ θρησκευτικὸν φρόνημα καλεῖται μυστικισμὸς. "Ὅταν ὑποσχόμενον τὴν λύτρωσιν τὸ Σὺ ἐπιβάλλεται εἰς τὸ ἐγὼ, διηλοῦμεν συνήθως περὶ πίστεως.

Ποῦ εὐρίσκεται ὁμως πραγματικῶς τὸ νόημα τῆς θρησκευτικῆς πίστεως;

Τί θὰ ἐσήμαινε : Πίστις εἶναι ἡ ζωὴ τῶν ἐξ ἐλευθερίας προσφερομένων ;: θρησκεία ἢ μετάβασις τοῦ ἐγὼ πρὸς τὸ Σὺ ;: ἀγάπη ἢ αὐθυπέρβασις τοῦ ἀνθρώπου ἐνώπιον καὶ ἕνεκα τοῦ Σὺ κατ' ἐξοχὴν, πρὸς χάριν τοῦ Σὺ τῆς ἐντὸς τοῦ χρόνου συμπαρουσίας ;

Χαρακτηρισμός τῆς μαγικῆς διαθέσεως

Ἐφ' ὅσον ὁ ἄνθρωπος φαίνεται, ὅτι ἀναγνωρίζει ἀπέναντί του μίαν ὑπερβατικὴν ἀρχήν, ζητεῖ νὰ ἀνιχνεύσῃ τὴν θέλησίν της, νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὴν θέλησιν αὐτὴν, νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ παρὰ μόνον τὴν ἰδικὴν της ἐφαρμογήν, νὰ γίνῃ ὑπὸ μίαν ὠρισμένην ἀποψιν μέσον διὰ τὴν ἰδικὴν της ἔκφρασιν, ἢ μεταφυσικὴ διάθεσις, τὴν ὁποίαν χαρακτηρίζει τὸ ὄνομα «μαγεία», ἔχει θρησκευτικὸν χαρακτῆρα. Ἄλλ' ἡ μαγεία εἶναι συγχρόνως μία ἄρνησις τῆς θρησκείας, διότι εἰς τὴν πραγματικότητά δὲν ὀδηγεῖ τὸ ἐγὼ πρὸς τὸ Σὺ, ἀλλ' ὑποχρεώνει τὴν πιστευομένην δύναμιν νὰ ὑπηρετήσῃ τὸν ἄνθρωπον. Παρ' ὅτι λοιπὸν δίδει τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ὑποτάσσει τὴν φύσιν διὰ τοῦ ὑπερφυσικοῦ, κατ' οὐσίαν ὑποτάσσει τὸ ὑπερφυσικὸν διὰ τῆς φύσεως.

Ἄν ἡ μαγεία δὲν γνωρίζῃ τὴν ἀφοσίωσιν, αὐτὸ σημαίνει, ὅτι δὲν γνωρίζει τὴν ἐλευθερίαν. Ἄν δὲν εἶναι τρόπος προσφορᾶς, ἀλλὰ μέθοδος ἐκβιασμοῦ, ἡ μαγεία ἀγνοεῖ τὸ Σὺ. Ἐνῶ κατ' ἐπίφασιν ὁ ἄνθρωπος τῆς μαγικῆς διαθέσεως συμμορφοῦται πρὸς τὴν ἐπιτάσσουσαν αὐθεντίαν, πράγματι τὴν ἐξαναγκάζει νὰ ὑπηρετήσῃ εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἰδικῆς του προοπτικῆς. Προσφωνεῖ τὴν αὐθεντίαν αὐτὴν, ἀλλὰ τὴν ἀντιμετωπίζει, ὡς ἐὰν ἦτο διαθέσιμον ἀντικείμενον· ὑπακούει, ἀλλὰ μηχανεύεται τὴν δέσμευσίν της· θυσιάζει, οὐσιαστικῶς ὅμως ἀπαλλοτριώνει, ὅτι εἰς τὴν φυσικὴν του δύναμιν ἐμφανίζεται ὡς ἀκατόρθωτον.

Συνάφεια καὶ ἀντίθεσις μαγείας καὶ τεχνικῆς

Διὰ τὴν ἀπαλλοτριώσιν αὐτὴν ἡ μαγεία ἐζήτησε τὴν συμπαράστασιν τῆς τεχνικῆς. Τὰ μαγικὰ ἐργαστήρια τοῦ Μεσαιῶνος παρέχουν σήμερον τὴν ἐντύπωσιν πρωτογόνων μηχανουργείων. Ὁλοκλήρους αἰῶνας ἡ μαγεία προσεπάθησε νὰ καταστήσῃ τὴν τεχνικὴν ὑπηρετρίαν τοῦ θαύματος. Σήμερον ὅμως παρουσιάζεται διὰ τὴν μαγείαν

«τὸ νέον θούλευμ', ὑφ' ὅτου
σκῆπτρον τιμᾶς τ' ἀποσυλᾶται»¹.

Τὰ μαγικὰ κατορθώματα ὑπερθεματίζονται εἰς τὴν σημερινὴν ἐποχὴν κατὰ τρόπον, ὁ ὁποῖος, ἐὰν δὲν ἐκριζώνῃ τὴν μαγικὴν διάθεσιν ὀλοσχερῶς, τὴν διοχετεύει ὅμως εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ ἐκ παραλλήλου προβάλλει εἰς τὴν θρησκείαν τὴν ἀξίωσιν, νὰ ἀποκτήσῃ συνείδησιν τῆς ἰδικῆς της ἀποστολῆς, ἢ ὁποία μὲ καμμίαν πρόφασιν δὲν θὰ ἤμποροῦσε νὰ νοηθῇ ὡς συναγωνισμὸς εἰς τὸ ἔργον τῆς εὐημερίας.

Παρὰ τὴν συνάφειαν ὅμως μαγείας καὶ τεχνικῆς, ἀνέκαθεν μεταξύ τῶν

1. *Αἰσχίλου*, Προμηθέως δεσμώτου 170/71.

ἐπεκράτησεν ἐσωτερικὴ ἀντίθεσις. Ἡ τεχνικὴ ὑπηρετήσεν, ἀλλὰ δὲν ἔπαυσε διὰ τοῦ ἰδικοῦ της ἔργου νὰ εἰρωνεύεται τὴν μαγείαν. Τῆς ἀπεδείκνυεν, ὅτι ἡ πίστις εἰς τὴν ὑπερφυσικὴν ἰσχὺν ἦτο εὐσχημον ψεῦδος. Ἐγνώριζε νὰ προσφέρῃ ἐκείνη, ὅτι τὰ «ἀντιδρῶντα πνεύματα» δὲν συγκατετίθεντο νὰ ἐπιτρέψουν. Ἡ ὑποδούλωσις τῆς τεχνικῆς εἰς τὴν μαγείαν ὑπῆρξεν ἡ ἐκδίκησις τοῦ Διὸς κατὰ τοῦ Προμηθέως, ὁ ὁποῖος μετέδωκεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸ ὀλύμπιον πῦρ.

Ἡ ὑποκειμενικὴ σχέσις ὡς ἀντικειμενικὸς συνειρμὸς

Ἄλλ' ἡ φυσικὴ παρατήρησις καὶ τὸ ἐμπειρικὸν δίδαγμα δὲν ἀποτελοῦν οὔτε τὴν ἀφετηρίαν, οὔτε τὴν οὐσίαν τῆς μαγικῆς διαθέσεως. Δὲν εἶναι εἶδος κατ' ἀναφορὰν πρὸς τὴν φυσικὴν πραγματικότητα προγραμματιζομένου δύνασθαι ἡ μαγεία. Per virtutem intellectus agentis ἐπιτυγχάνονται κατὰ τὴν μαγικὴν πίστιν τὰ φυσικῶς ἀδύνατα. Μαγεία εἶναι μία πρόληψις ἐμπειρίας, μία σύγκυσις μεταξὺ τοῦ ὑποκειμενικοῦ καὶ τοῦ ἀντικειμενικοῦ. Ἡ διάθεσις αὕτη ὑπερεκτιμᾷ τὸ ψυχικὸν γεγονός, θραύει τὰ ὅρια τοῦ λογικῶς παραδεκτοῦ, ἐκλαμβάνει τὸν ὑποκειμενικὸν συνειρμὸν ὡς ἀντικειμενικὸν συνειρμὸν. Βασικὸς της νόμος εἶναι ἡ συμπάθεια. Μεταξὺ πόθου καὶ ποθουμένου ἰσχύει ἄμεσος αἰτιότης. Μαγεία εἶναι ὁ ἰδεαλισμὸς τῆς βουλήσεως. Ὁ λόγος ὑποκαθιστᾷ τὸ πρᾶγμα, ἡ εἰκὼν τὸ εἰκονιζόμενον, ἡ χειρονομία τὴν πρᾶξιν. «Ἐπαγωγαὶ» καὶ «κατάδεσμοι», «deflexionum tabelae» ἢ «ἐφέσια γράμματα», «ἐξορκισμοὶ» καὶ «γοητεῖαι» ἀναγκάζουν τὸ μέλλον νὰ λάβῃ τὸ σχῆμα τῆς ἐπιθυμίας.

Ποῦ ἐστράφη ἡ μαγικὴ προτίμησις

Ἡ ἐπιθυμία δὲν συστοιχεῖ πάντοτε πρὸς τὴν θεϊαν θέλησιν. Ὅχι μόνον δὲν συμβάλλει εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς θρησκευτικῆς ἐντολῆς, ἀλλ' ἀντιθέτως κάποτε ζητεῖ νὰ τὴν καταστρατηγήσῃ. Ἡ μαγεία δὲν παρεγνώρισε τὴν ἀντίθεσιν αὐτήν. Μεταξὺ θείας προνοίας καὶ ἀνθρωπίνου σχεδίου ἐπροτίμησε τὸ ἄμεσον. Μεταξὺ ἀπηγορευμένου καὶ δυνατοῦ ἐψήφισεν ὑπὲρ τοῦ βεβήλου. Ἐστράφη κατὰ τὴν ἀρχαιότητα πρὸς τοὺς ὑποχθονίους

— «flectere si nequeo superos, Acheronta movebo»¹—

εἰς δὲ τὸν χριστιανικὸν κόσμον πρὸς τὰ πονηρὰ πνεύματα. Κατὰ τὸν Μεσαιῶνα ἡ μαγεία ἐξειλίχθη εἰς μυστικισμὸν τοῦ διαβόλου. Ὁ μάγος περιέπιπτεν εἰς ἔκστασιν, ἐπεδίωκε νὰ ταυτισθῇ πρὸς τὸν ingenium malignum, νὰ πηδήσῃ τὰ ὅρια μεταξὺ ἀνθρωπίνου καὶ σατανικοῦ. Ἡ μαγικὴ ἔκστασις ἐπέτρεπεν εἰς

1. Βιογυλίον, Αἰνειάδος VII, 312.

τὸν ἑκστατανιζόμενον νὰ εἰσέλθῃ εἰς μίαν ἀπόκρυφον βασιλείαν ἀναριθμητῶν δαιμόνων¹ καὶ νὰ συναποκομίσῃ τὴν δύναμιν, τὴν ὁποίαν τοῦ ἀπέκλειεν ὁ πείσμων Θεὸς τῆς ἐπισήμου θρησκείας.

Εἶναι ἡ μαγεία «τύψις συνειδήσεως» τῆς θρησκείας;

Εἶχε λοιπὸν λόγους ἡ θρησκεία νὰ θεωρήσῃ τὴν μαγείαν ὡς ἀντίπαλον καὶ τὸν μάγον ὄχι μόνον ὡς *advocatum diaboli*, ἀλλ' ὡς ἀποστάτην ἱερέα. Παρ' ὅτι ἡ Ἐκκλησία *adhoret a sanguine*, κατὰ τὴν χρονικὴν περίοδον μεταξὺ 1400 καὶ 1504 μ.Χ. υπέστησαν τὸν διὰ πυρᾶς θάνατον 30.000 κατηγορούμενοι ἐπὶ μαγείας.

Ὡς ἐπιδίωξις καταφάσεως τοῦ ἀνθρωπίνου μέσῳ μιᾶς δυνάμεως ὑπερφυσικῆς, ἡ μαγεία παρουσιάζετο ὡς «τύψις συνειδήσεως» τῆς θρησκείας. Διὰ τοῦ σκανδαλωδέστερου τρόπου τῆς ἐδείκνυεν, ὅτι μεταξὺ των δὲν ἴσχυε διαφορὰ διαθέσεως, ἀλλὰ διαφορὰ μεθόδου. Ἐνῶ ἐκείνη ἀπεκάλυπτεν, ἡ θρησκεία συνεκάλυπτε τὴν αὐτοπεποιθήσιν. Ἐὰν ἡ μαγικὴ διάθεσις ἀπέβλεπεν εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῆς προοπτικῆς τοῦ ἀνθρώπου διὰ τῆς μεσολαβήσεως μιᾶς μεταφυσικῆς ἐξουσίας, ἡ θρησκευτικότης δὲν ἐφαίνετο τελικῶς, ὅτι ἔχει ἄλλον σκοπόν, ἀλλ' ὅτι καθαγιάζει διάφορα μέσα. Ὁ μάγος ἐξώρκιζεν, ὁ πιστὸς προσηύχετο· ὁ πρῶτος δὲν ἐδίσταζε νὰ ἀπειλήσῃ, ὁ δεύτερος ἐγνώριζε νὰ κατευνάξῃ· τὸν μὲν ἐνδιέφερε τὸ ὀφθαλμοφανὲς καὶ ἄμεσον ἀντάλλαγμα, τὸν δὲ ἡ ἠγγυημένη, ἔστω καὶ μακροπρόθεσμος ἀνταμοιβή. Ἀμφότεροι ἐστρέφοντο πρὸς μίαν διὰ τῆς βίας ἢ τῆς ὑποταγῆς δεσμευομένην ὑπερβατικὴν παρουσίαν καὶ ἐφαίνοντο, ὅτι προσπαθοῦν «ἐπωδαῖς καὶ θυσίαις» νὰ τὴν πείσουν, «σφίσιν ὑπηρετεῖν»²

Εἰς τὸν τομέα ἀκτινοβολίας τῆς ἐπιστήμης

Ἡ ἔκλειψις τῆς μαγείας εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον δὲν ὀφείλεται τόσον εἰς τὴν σκιάν, τὴν ὁποίαν τῆς ἐπιρρίπτει ἡ θρησκεία, ἀλλ' εἰς τὸ ὅτι ἐκείνη ἠκολούθησε μίαν τροχίαν, ἡ ὁποία τὴν ἔφερεν εἰς τὸν τομέα ἀκτινοβολίας τῆς ἐπιστήμης. Δὲν ἐξηφανίσθη λοιπὸν ἡ μαγεία, ἐπειδὴ ἡ θρησκεία ἀπέναντί της ἐτήρησε δυναμικὴν στάσιν. Ἄλλωστε ἡ στάσις αὕτη δὲν ἀπέδειξε τὴν ὑπεροχὴν, ἀλλὰ τὴν ταραχὴν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πνεύματος, τὸ ὁποῖον εἰς τὴν μαγείαν, ἀντὶ νὰ ἀντικρύσῃ ἀπλῶς μίαν αἴρεσιν, ἀντιμετώπιζε μίαν ἐρινύαν. Τὴν μαγείαν δὲν ἐξηφάνισεν ἡ πυρὰ τῆς Ἱερᾶς ἐξετάσεως, ἀλλ' ἡ ἐξέτασις

1. Ὁ J. Wierus (*De praestigiis daemonorum... libri V, Basiliae 1563*) υπελόγιζε τὸν ἀριθμὸν τῶν δαιμόνων εἰς 7.405.926.

2. Πλάτωνος, Πολιτείας β, VII (364 B—C).